

Utveckling Socialtjänsten i Dalsland

GEMENSAMMA RIKTLINJER I DALSLAND

Serveringstillstånd samt folköl- och tobaksförsäljning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING		Sid.
1.	Gemensam handläggning i Dalsland	4
2.	Alkoholserving till allmänheten	4
2.1	Allmänt	4
2.2	Sökandens lämplighet (7 kap. 7 § alkohollagen)	4
2.3	Godkänt restaurangkök (7 kap. 8 § alkohollagen)	5
2.4	Alkoholpolitiska olägenheter (7 kap. 9 § alkohollagen)	6
2.5	Ansökan	7
2.6	Prövningsavgift	7
2.8	Handläggningstider	7
2.8	Kassaregister	7
3	Alkoholserving till slutet sällskap	8
3.1	Allmänt	8
3.2	Ansökan	8
3.3	Prövningsavgift	8
3.4	Handläggningstider	9
3.5	Vad är ett slutet sällskap?	9
4.	Tillfällig alkoholserving till allmänheten, "Festivaltillstånd"	10
4.1	Allmänt	10
4.2	Ansökan	10
4.3	Avgifter	10
4.4	Handläggningstider	10
4.5	Särskilda regler	11
4.6	Särredovisning och kassaregister	11
5.	Uteserving	12
5.1	Servingstillstånd	12
5.2	Tillstånd att använda offentlig plats	12
6.	Serveringsbestämmelser för alkoholdrycker	13
6.1	Vad tillståndshavaren skall känna till	13
7.	Öl Klass II "Folköl"	15
7.1	Allmänt	15
7.2	Lokalen måste vara godkänd	15
7.3	Alla får inte sälja öl	15
7.4	Egentillsynsprogram	16
7.5	Folköl kan tas i beslag	16
7.6	Tillsyn och avgifter	16
7.7	Serving av öl	16
7.8	Åldersgräns 18 år – visaleg.nu	16
7.9	Straff	17
7.10	Alkohollagens sanktionsmöjligheter	17

8.	Ungdomar och tobak	18
8.1	Allmänt	18
8.2	Anmälningsskyldighet för tobakshandel	18
8.3	Reglernas innebörd	19
8.4	Tillsyn och avgift	19
8.5	Påföljder	20

1. Gemensam handläggning och tillsyn i Dalsland

De fem Dalslandskommunerna: Bengtsfors, Dals Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål, har gemensam handläggning och tillsyn av serveringstillstånd för alkoholdrycker, tillsyn av folköl- och tobaksförsäljning samt handläggning av automatspelstillstånd.

Alkohollagens regler styr hur servering av alkoholdrycker får ske. Syftet med reglerna är att begränsa den alkoholkonsumtion som kan vara skadlig t.ex. berusningsdrickande, allt för tidig alkoholdebut och andra olägenheter såsom ordningsstörningar. Tillstånd att servera alkoholdrycker ges av kommunen. Det är också kommunen som tillsammans med polisen är tillsynsmyndighet med uppgift att se till att lagen efterlevs. Kommunen har tillsammans med polismyndigheten även tillsynsansvaret när det gäller försäljning av folköl och tobak vilket framförallt syftar till att förhindra försäljning till underåriga.

Föreliggande dokument syftar till att redovisa vad som gäller kring serveringstillstånd, folköl- och tobaksförsäljning i Dalslandskommunerna. För ytterligare information hänvisas till alkoholhandläggaren.

2. Alkoholservering till allmänheten

2.1 Allmänt

De flesta restauranger med serveringstillstånd har tillstånd för ”servering till allmänheten”. Detta är vad som vanligen menas med att inneha alkoholrättigheter. Detta betyder att det inte finns några inskränkningar angående vilka personer som restaurangen får servera till och att serveringstillstånd för denna kategori regleras främst i 7 kap 7, 8 och 9 §§ alkohollagen. I dessa paragrafer finns bestämmelser för de olika prövningar som görs av tillståndsmyndigheten.

2.2 Sökandens lämplighet (7 kap. 7 § alkohollagen)

Sökanden skall ha branschvana och kunskaper om alkohollagstiftningen, för vilket i regel krävs genomgången svensk restaurangutbildning eller annan dokumenterad kunskap som tillståndsmyndigheten finner tillräcklig. I lämplighetsprövningen ingår också sökandens ekonomiska förutsättningar, hans ekonomiska skötsamhet och allmänna laglydnad (vandel). Sökanden skall i första hand själv visa att han uppfyller kraven på lämplighet. Tillståndsmyndigheten kompletterar sedan dessa uppgifter med att inhämta remissyttranden från andra myndigheter såsom exempelvis polisen och skattemyndigheten.

Statens Folkhälsoinstituts allmänna råd till alkohollagens serveringsbestämmelser, AIFS 1996:5

”Allmänna råd till 7 kap. 7 § första stycket alkohollagen

I mindre aktiebolag, handelsbolag och dylikt bör minst hälften av de personer som har betydande inflytande och är aktiva i rörelsen ha kunskaper i alkohollagstiftningen.”

”I större företag, till exempel hotell och restaurangkedjor, där ägarna och den centrala företagsledningen inte är involverad i den dagliga driften får det anses tillräckligt om kunskaper i alkohollagstiftningen finns hos de personer som arbetar operativt i ledande ställning.”

Statens Folkhälsoinstituts allmänna råd till alkohollagens serveringsbestämmelser, AIFS 1996:5*"Allmänna råd till 7 kap. 7 § andra stycket alkohollagen*

Vid brottslighet som har anknytning till rörelsen, narkotikabrott, trafiknykterhetsbrott, våldsbrott samt ekonomisk brottslighet bör minst tre år förflyta sedan sökanden senast begick brott innan serveringstillstånd kan komma ifråga.

Den tid sökanden avtjänat frihetsberövande påföljd skall inte inräknas i denna tid."

"Även då ett serveringstillstånd har återkallats bör minst tre år förflyta innan nytt tillstånd kan komma ifråga."

2.3 Godkänt restaurangkök (7 kap 8 § alkohollagen)

För att kunna erhålla tillstånd för servering till allmänheten krävs att lokalen har ett välutrustat kök som är **godkänt för allsidig matlagning** och som dessutom används.

Köket skall vara utrustat så att lagad mat i tillräcklig omfattning kan tillredas av råvaror. Vanliga lägenhetsspisar och mikrovågsugnar för uppvärmning av prefabricerade maträtter är inte tillräckliga. Lagad mat i ett varierat utbud skall tillhandahållas. Det är miljökontoret (motsv.) som godkänner livsmedelslokaler och som anger vilken kapacitet restaurangköket har med avseende på utrustning och utrymmen.

Serveringsstället skall också ha ett tillfredsställande antal sittplatser för matgäster. En tumregel är att minst hälften av det antal personer lokalen är godkänd för skall kunna erbjudas sittplatser. En drinkbar skall vara en mindre del av serveringsstället och vara inrättad i nära anslutning till matsal.

Undantag från matkravet är att teater och konsertlokal efter prövning kan få tillstånd för servering av vin och starköl i pauser under pågående föreställning utan krav på att kunna tillhandahålla lagad mat. Dessutom får minibar inrättas på hotell med serveringstillstånd om hotell- och restaurangverksamheten drivs av samma bolag.

Statens Folkhälsoinstituts allmänna råd till alkohollagens (1994:1738) serveringsbestämmelser:*"Allmänna råd till 7 kap. 8 § första stycket alkohollagen*

För att det skall kunna anses vara fråga om ett sådant kök för allsidig matlagning som ger möjlighet till tillagning av ett varierat och komplett utbud av lagad mat från råvaror bör krävas att köket minst är godkänt för hantering av tvättade eller skalade rotfrukter, rensad och filéad fisk och detaljstyckat kött. För renodlade köttrestauranger bortfaller kravet på att filéad fisk skall kunna hanteras. För renodlade fiskrestauranger gäller motsvarande avseende detaljstyckat kött."

2.4 Alkoholpolitiska olägenheter (7 kap 9 § alkohollagen)

I alkohollagen sägs att om serveringen befaras medföra alkoholpolitiska olägenheter får serveringstillstånd vägras även om kraven på personlig lämplighet och allsidig matlagning är uppfyllda. Alkoholpolitisk hänsyn skall alltid ha företräde framför affärs- eller konkurrensmässig hänsyn.

Nedan följer exempel på förhållanden där kommunen bedömer att det föreligger risk för alkoholpolitiska olägenheter och då tillstånd att servera alkohol ej bör medges.

- *Då polisen avstyrker ansökan p.g.a. risk för ordningsproblem på serveringsstället eller i dess närmaste omgivning.*
- *Då miljökontoret (motsv.) avstyrker ansökan p.g.a. risk för störning från buller och annat liknande som befaras orsaka olägenhet för människors hälsa.*
- *Då ansökan avser restaurang som vänder sig till en ungdomlig publik under 18 år.*
- Områden där det, antingen i direkt anslutning eller i omedelbar närhet, finns skolor, fritidsgårdar, ungdomsverksamhet eller andra ställen som utgör samlingsplatser för ungdomar.
- Områden där antalet serveringstillstånd har ökat eller riskerar att öka till en sådan omfattning att det finns risk för att alkoholpolitiska olägenheter kan uppstå.
- Områden där återkommande missbruksförhållanden råder.
- Områden i anslutning till idrottsplats.
- Bostadsområden med hög boendekonzentration för att garantera de boendes rätt till ostördhet eller trafikleder.

När det gäller **serveringstiden** skall normalt serveringen påbörjas tidigast kl. 11.00 och avslutas senast kl. 01.00. Tillståndsmyndigheten kan, om det är särskilt påkallat, besluta om undantag.

Vad avser serveringstidens slut skall särskild återhållsamhet iakttagas vid tillståndsgivning för alkoholservering efter kl. 01.00. Inga konstaterade olägenheter eller missförhållanden i samband med serveringen på serveringsstället får föreligga. Serveringstid till efter kl. 02.00 medges ej.

Ansökan om undantag från den normala serveringstiden avslås om polismyndigheten eller miljökontoret (motsv.) avstyrker ansökan, eller om tillståndsmyndigheten vid en samlad bedömning finner att risk föreligger för närboendestörningar. Vid tillståndsgivning och sanktioner skall generellt särskild hänsyn tas till andra myndigheters yttranden/synpunkter.

Tillståndsmyndigheten måste i varje enskilt fall göra en bedömning och motivera beslut utifrån omständigheter i det enskilda fallet. Det är således inte tillräckligt att enbart hänvisa till de gemensamma riktlinjerna.

2.5 Ansökan

För att ansökan om serveringstillstånd skall kunna behandlas krävs enligt lagen en skriftlig ansökan till den kommun där serveringen skall bedrivas.

2.6 Prövningsavgift

Enligt alkohollagen äger kommunerna rätt att ta ut prövningsavgift för att behandla en ansökan om serveringstillstånd.

I Dalslandskommunerna är prövningsavgiften för en ansökan om permanent alkoholservering till allmänheten året runt eller årligen under viss tidsperiod fastställd enligt taxebilaga. Ett sådant serveringstillstånd gäller sedan tillsvidare under förutsättning att serveringen bedrivs i enlighet med alkohollagens bestämmelser.

2.7 Handläggningstider

En ansökan om tillstånd för servering till allmänheten, beslutas av social-/omsorgsnämnden i respektive kommun. En sådan ansökan är relativt omfattande och skall bl. a remitteras till andra myndigheter – t ex polisen, miljökontoret (motsv.), skatteverket, och räddningstjänsten – för yttrande. Den genomsnittliga handläggningstiden uppskattas till **ca tre månader**.

2.8 Kassaregister

Från den 1 juli 2003 gäller för den som har tillstånd för servering av spritdrycker, vin och starköl till allmänheten eller stadigvarande tillstånd för servering av i slutet sällskap, skyldighet att registrera all försäljning i kassaregister. Vid varje försäljningstillfälle skall kunden erbjudas ett kvitto som är framställt av kassaregistret. Även om kunden inte vill ha kvitto så skall tillståndshavaren ta fram ett kvitto. Kassaregister skall på ett tillförlitligt sätt visa alla transaktioner som gjorts.

3. Alkoholservering till slutet sällskap

3.1 Allmänt

Servering av spritdrycker, vin och starköl får ske endast om det finns ett serveringstillstånd. Serveringstillstånd krävs dock inte för servering som ordnas:

1. utan vinstintresse,
2. i andra lokaler än där det bedrivs yrkesmässig försäljning av alkoholdrycker eller lättdrycker,
3. vid ett enstaka tillfälle för vissa i förväg bestämda personer och
4. utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna

OBS! Samtliga fyra punkter måste vara uppfyllda för att servering skall kunna ske utan tillstånd.

Med servering avses i alkohollagens mening att alkoholdrycker tillhandahålls mot någon form av **ersättning**. För privata fester eller liknande där värden/arrangören **bjuder** på alkoholdrycker krävs vanligen inget serveringstillstånd.

Tillstånd för servering till slutet sällskap kan meddelas för alkoholservering i förening, företag eller annat slutet sällskap. Tillstånd kan meddelas året runt, årligen under en viss tidsperiod, vid en enstaka tidsperiod eller vid ett enstaka tillfälle.

För servering till slutet sällskap gäller enligt lagen bl. a. lägre krav på kök än vid servering till allmänheten. Vid servering i slutet sällskap, som ej är tillfälligt, krävs att miljökontoret (motsv.) har godkänt lokalen enligt livsmedelslagen. Tillgång till lagad mat är dock en grundförutsättning för att erhålla serveringstillstånd – även för tillfällig serveringsverksamhet.

För stadigvarande tillstånd för servering av slutet sällskap gäller även skyldighet att registrera all försäljning i kassaregister. Vid varje försäljningstillfälle skall kunden erbjudas ett kvitto som är framställt av kassaregistret. Även om kunden inte vill ha kvitto så skall tillståndshavaren ta fram ett kvitto. Kassaregister skall på ett tillförlitligt sätt visa alla transaktioner som gjorts.

3.2 Ansökan

För att ansökan om serveringstillstånd skall kunna behandlas krävs enligt lagen en skriftlig ansökan till den kommun där serveringen skall bedrivas.

3.3 Prövningsavgift

Enligt alkohollagen äger kommunerna rätt att ta ut prövningsavgift enligt fastställd taxebilaga för att behandla en ansökan om serveringstillstånd.

3.4 Handläggningstider

Ansökan om tillstånd för servering till slutet sällskap, beslutas av utsedd delegat i respektive kommun som erhållit bemyndigande att besluta i nämndens ställe.

Vid en ansökan om tillfälligt tillstånd för alkoholserving till slutet sällskap som beslutas av en tjänsteman beräknas handläggningstiden till ca en vecka. Ansökan om tillfälligt serveringstillstånd till slutet sällskap bör därför inges minst tio dagar innan tillställningen skall äga rum.

3.5 Vad är ett slutet sällskap?

Vid handläggningen skall särskilt beaktas att tillstånd ej meddelas till verksamhet som enligt 2 kap. 3 ordningslagen skall betraktas som offentlig. Med offentlig tillställning enligt denna lag avses:

1. tävlingar och uppvisningar i sport och idrott,
2. danstillställningar,
3. tivolinöjen och festtåg,
4. marknader och mässor, samt
5. andra tillställningar som inte är att anse som allmänna sammankomster eller cirkusföreställningar.

För att en tillställning skall anses som offentlig krävs att den anordnas för allmänheten eller att allmänheten har tillträde till den. En tillställning till vilken tillträdet är begränsat genom krav på inbjudan, medlemskap i en viss förening eller annat villkor är dock att anse som en tillställning som allmänheten har tillträde till, om tillställningen uppenbarligen är en del av en rörelse vars verksamhet uteslutande eller väsentligen består i att anordna tillställningar av detta slag. Detsamma gäller om tillställningen med hänsyn till omfattningen av den krets som äger tillträde, de villkor som gäller för tillträdet eller andra liknande omständigheter är att jämföra med sådan tillställning.

Förening eller stiftelse som söker tillstånd skall ha en tillfredsställande organisation med bl. a stadgar, styrelse och medlemsförteckning.

Organisationsnummer från skattemyndigheten skall redovisas i förekommande fall, liksom uppgift om vem som tecknar firman/föreningen och senaste verksamhetsberättelsen. Föreningen skall visa att den bedriver ideell eller annan verksamhet.

Vid serveringsverksamhet som ej är tillfällig krävs dessutom att verksamheten kan bedömas bli bestående.

Tillfälliga tillstånd kan meddelas till företag för servering vid personalfester och dylikt.

Tillstånd enligt ovan utfärdas för servering endast till medlemmar i förening eller anställda i företag etc.

För serveringsrörelser med yrkesmässig verksamhet, festvåningsverksamhet, kan tillstånd till slutna sällskap utfärdas. För denna typ av serveringstillstånd gäller i princip samma krav som för servering till allmänheten.

4. Tillfällig alkoholserving till allmänheten

4.1 Allmänt

Under senare år har det blivit allt vanligare med tillfälliga tillstånd för alkoholserving till allmänheten. Ett årligt större evenemang av det slaget i Dalsland är t ex bluesfesten i Åmål. Ansökningar om alkoholserving i samband med olika mindre evenemang har också ökat kraftigt.

Tillstånd för serving till allmänheten kan meddelas vid en enstaka tidsperiod eller vid ett enstaka tillfälle. Ansökningsavgiften varierar beroende på antal dagar för servingen enligt fastställd taxebilaga.

4.2 Ansökan

För att ansökan om servingstillstånd skall kunna behandlas krävs enligt lagen en skriftlig ansökan till den kommun där servingen skall bedrivas. Om flera restauranger ingår i ett evenemang och önskar servera alkoholdrycker skall var och en av dessa ansöka om tillstånd.

4.3 Avgifter

Enligt alkohollagen äger kommunerna rätt att ta ut prövningsavgift för att behandla en ansökan om servingstillstånd. Avgiften består av två delar; dels en prövningsavgift vid ansökningstillfället, dels en tillsynsavgift, enligt fastställd taxebilaga.

4.4 Handläggningstider

En ansökan om tillfälligt tillstånd för alkoholserving till allmänheten beslutas av ordförande i social-/omsorgsnämnden.

En sådan ansökan är relativt omfattande och skall bl. a remitteras till andra myndigheter – t ex polisen, miljökontoret (motsv.) och räddningstjänsten - för yttrande. Den genomsnittliga handläggningstiden kan uppgå till cirka 2 månader. Ansökan om tillfälligt tillstånd för serving till allmänheten skall därför inges senast två månader innan tillställningen skall äga rum.

Vid större evenemang är det tillrådligt att arrangörerna på ett ännu tidigare stadium kontaktar berörda myndigheter för att tillsammans gå igenom förutsättningarna för genomförandet.

4.5 Särskilda regler

- I Dalslandskommunerna gäller följande riktlinjer för tillfälliga alkoholserveringar till allmänheten.
- Tillstånd bör inte meddelas om ett evenemang i första hand vänder sig till ungdomar och inte heller till utpräglat dryckesinriktade arrangemang.
- För att beviljas tillfälligt serveringstillstånd skall sökanden visa att han har kunskaper i alkohollagstiftningen. Det innebär att den som beviljas tillstånd redan bör ha ett permanent serveringstillstånd.
- Sökanden skall ha beviljats markupplåtelse.
- Miljökontorets (motsv.) krav på livsmedelshantering och på toaletter/toalettvagnar skall vara uppfyllda.
- Lagad mat skall kunna tillhandahållas.
- Serveringen skall bedrivas på en avgränsad serveringsyta, med tillfredsställande antal sittplatser och med acceptabla avgränsningar.
- Tillfälliga serveringstillstånd till allmänheten bör avslutas senast kl. 01.00. Detta bl.a. med anledning av att servering sker på annan plats än normalt serveringsställe och de risker av alkoholpolitisk karaktär som därmed är förenade med serveringen.
- Betyggande tillsyn av serveringen och serveringsområdet måste garanteras.
- Det skall finnas erforderligt antal vakter som sköter in- och utsläpp till serveringen samt övervakar den allmänna ordningen inom serveringsområdet. Alkoholhandläggaren skall ta kontakt med polisen angående förhållandena kring ordningssituationen.

4.6 Särredovisning och kassaregister

För tillfällig servering krävs en ekonomisk särredovisning. Tillståndsmyndigheten kommer att begära in denna redovisning i efterhand.

Dessutom gäller för den som har tillstånd för servering av spritdrycker, vin och starköl till allmänheten skyldighet att registrera all försäljning i kassaregister. Vid varje försäljningstillfälle skall kunden erbjudas ett kvitto som är framställt av kassaregistret. Även om kunden inte vill ha kvitto så skall tillståndshavaren ta fram ett kvitto. Kassaregister skall på ett tillförlitligt sätt visa alla transaktioner som gjorts.

5. Uteservering

5.1 Serveringstillstånd

Ansökan om tillstånd för alkoholserving görs hos social- /omsorgsnämnden i aktuell kommun.

En särskild ansökan om uteservering hör till kategorin **utvidgade tillstånd**. Ett årligt tillstånd från polismyndigheten krävs. I övrigt gäller samma krav och regler som vid ansökningar och bedrivande av alkoholserving enligt alkohollagen (SFS 1994:1738).

Ansökan remitteras såväl till polismyndigheten som till miljökontoret (motsv.).

Serveringstillstånd för uteserveringar gäller tills vidare förutsatt att ingen väsentlig förändring äger rum.

Tillståndsmyndighetens handläggningstid för uteserveringar kan uppskattas till ca två månader. Beslut fattas av social/- omsorgsnämnden i respektive kommun.

Serveringstid på uteserveringar bör begränsas till att gälla fram till kl. 24.00 med anledning av risken för alkoholpolitiska olägenheter när det gäller närboende- och ordningsstörningar.

5.2 Tillstånd att använda offentlig plats

Ansökan om tillstånd att använda offentlig plats för uteservering görs till polismyndigheten. Tillstånd meddelas för en säsong i taget.

Statens Folkhälsoinstituts allmänna råd till alkohollagens (1994:1738) serveringsbestämmelser:

"Allmänna råd till 7 kap. 8 § första stycket alkohollagen

En uteservering bör ligga i nära anslutning till de egentliga serveringslokalerna. Medgivande till uteserveringar på längre avstånd från ett serverings ställe, s.k. satellitserveringar, bör alltså inte medges."

Serveringsbestämmelser för alkoholdrycker

6.1 Vad tillståndshavaren skall känna till.

Ansvar för att alkoholservingen sker i enlighet med bestämmelserna i lagen ligger hos tillståndshavaren. På varje restaurang eller annat serveringsställe måste tillståndshavaren eller av honom utsedd - och till tillståndsmyndigheten rapporterad - serveringsansvarig person vara närvarande när spritdrycker, vin eller starköl serveras. Detta gäller under hela serveringstiden. Tillståndshavaren bör utse lämpliga personer för denna uppgift och informera dessa om vilka regler som gäller.

Tillstånd till servering av alkoholdrycker är inte en rättighet för vem som helst, utan är ett förtroende från samhällets sida. Att bedriva alkoholserving är förknippat med ett stort ansvar, vilket bl a framgår av 6 kap 2 § alkohollagen. Paragrafen lyder: "Servering av alkoholdrycker skall ske med återhållsamhet och får inte föranleda olägenheter i fråga om ordning och nykterhet."

Lagad mat skall finnas att tillgå under hela den tid som servering av spritdrycker, vin och starköl pågår. I drinkbarer och på sen kvälls- och nattetid behöver matutbudet dock inte vara lika varierat och komplett som i övrigt.

Det är inte tillåtet att försöka förmå någon gäst till att beställa alkoholdrycker. Enbart en förfrågan från serveringspersonalen om ytterligare alkoholdrycker önskas innan kassan stänger strider dock inte mot förbudet. Det är också tillåtet att rekommendera en särskilt sorts vin till en viss maträtt och liknande.

Restaurangen skall kunna servera s k lättdrycker i tillfredsställande urval och omfattning, för den gäst som önskar ett alkoholfritt alternativ. Som lättdrycker räknas exempelvis alkoholfria viner, lättöl, mineralvatten, läskedrycker och juice. Den som beställer lättdryck skall behandlas lika väl som andra gäster.

Alkoholdryck får inte serveras till den som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel.

Alkoholdryck får inte serveras till den som inte har fyllt 18 år. Det är tillståndshavarens skyldighet att försäkra sig om att mottagaren uppnått minst 18 år.

Restauranggäst får inte tillåtas ta med in eller dricka egen spritdryck, vin eller starköl på restaurangen. Det är inte heller tillåtet att låta någon gäst ta med sig spritdryck, vin eller starköl från restaurangen.

Priset på en alkoholdryck får inte sättas lägre än inköpspriset för varan och tillägg för skatt samt kostnader för hantering och servering. Priset skall avvägas så att drycker med högre alkoholhalt inte främjas. Vid prissättningen skall också observeras att mängdrabatter inte är tillåtet. T ex kan "2 för 1" när det gäller alkoholdrycker inte accepteras.

Kombinationserbjudanden med mat och alkoholdryck är endast tillåtet om motsvarande alternativ med lättdryck samtidigt erbjuds. Rabatter vid Happy Hour eller liknande får inte omfatta endast alkoholdryck. Ett urval av maträtter och lättdrycker måste också ingå i rabatten.

Vid all marknadsföring av alkoholdrycker gäller att särskild måttfullhet skall iakttas. Detta innebär bl. a att reklam och dylikt inte får vara påträngande eller uppmana till bruk av alkohol.

Exempel på korrekt kombinationserbjudande: Vi utgår från att det ordinarie priset för en biffstek är 70 kr, att en starköl kostar 30 kr och att motsvarande volym lättöl kostar 15 kr. Ordinarie pris är då för biff + starköl 100 kr och för biff + lättöl 85 kr. Dessa priser skall vara utgångspunkt för uträkning av kombinationspriserna. Om priset för biff + starköl sänks med 25 % till 75 kr skall alternativpriset också sänkas med 25 % vilket ger ett pris på 64 kr. Båda priserna skall anges i marknadsföringen.

Vid annonsering i dagspress, inne i restaurangen eller på skyltar utomhus betyder detta t ex att om priset på starköl anges måste även exempel på lättdrycksalternativ och någon maträtt finnas. Mat och lättdryck skall presenteras på likvärdigt sätt.

Servering av spritdrycker, vin och starköl får påbörjas tidigast kl. 11.00 och skall avslutas senast vid den sluttid som är angiven i tillståndsbeviset. Gästerna skall ha lämnat restaurangen senast 30 minuter efter sluttiden. Detta kallas för stängningstid.

Tjänstemän från tillsynsmyndighet (länsstyrelsen, polisen eller tillståndsmyndigheten) får inte vägras att vid tjänsteutövning komma in i restaurangen. Dessa personer är alltid utrustade med tjänstelegitimation.

Om bestämmelserna i lagen inte följs är kommunen skyldig att återkalla serveringstillståndet. Detsamma gäller om förutsättningarna för tillståndet inte längre finns - t ex när det gäller tillståndshavarens personliga lämplighet eller lokalens beskaffenhet. I vissa fall kan det vara tillräckligt att meddela tillståndshavaren varning eller särskilda villkor.

Det är dessutom straffbart att bryta mot vissa bestämmelser i alkohollagen. Straffet kan bli böter eller fängelse i högst två år, eller om brottet är grovt, fyra år och kan utdömas till såväl tillståndshavare som serveringspersonal.

Statens Folkhälsoinstituts allmänna råd till alkohollagens (1994:1738) serveringsbestämmelser, AIFS 1996:5:

"Allmänna råd till 3 kap. 6 § alkohollagen

Vid detaljhandel med och servering av spritdrycker, vin och starköl bör det av alkoholfria fest- och sällskapsdrycker finnas minst ett alternativ till vardera rött och vitt vin. Dessutom bör lättöl och bordsvatten finnas som alternativ."

"Vid detaljhandel med och servering av öl bör lättöl finnas som alternativ."

"Allmänna råd till 3 kap. 8 § alkohollagen

Vid detaljhandel med eller servering av alkoholdrycker bör, om en köparens ålder inte är känd och den kan antas understiga 25 år, krävas att köparen legitimerar sig med en legitimation som är godkänd enligt svensk standard, dvs. en SIS-godkänd legitimation."

"Allmänna råd till 6 kap. 6 § alkohollagen

På restaurang med tillstånd att servera alkoholdrycker till allmänheten bör ett tillägg om minst 25 % på inköpspriset göras för att täcka hanteringskostnaderna."

"Prissänkning på alkoholdrycker under viss tid på dagen, s.k. Happy Hour, bör även omfatta mat och lättdrycker."

"Allmänna råd till 6 kap. 8 § alkohollagen

För att förhindra att gäster tar med sig serverade alkoholdrycker från ett serveringsställe bör sådana endast utlämnas till gästerna i glas, öppnad flaska eller på liknande sätt."

7. Öl Klass II "Folköl"

7.1 Allmänt

Sedan den januari 1995 finns det ingen tillståndsplikt för försäljning (detaljhandel och servering) av öl klass II. Detta betyder att det under vissa förutsättningar är tillåtet att bedriva detaljhandel med och servering av öl klass II. Observera att öl klass II samt andra drycker framställda på malt överstigande 2,25 och upp till 3,5 volymprocent lyder under alkohollagens försäljningsbestämmelser.

Från den 1 juli 2001 är den som bedriver försäljning av folköl skyldig att anmäla detta till kommunen där försäljningen är belägen.

7.2 Lokalen måste vara godkänd

För detaljhandel gäller att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal enligt 23 § tredje stycket livsmedelslagen samt 37 § livsmedelsförordningen. Det är miljökontoret (motsv.) som beslutar om godkännande av livsmedelslokaler. Den som vill få en sådan ansökan prövad kan kontakta miljökontoret i berörd kommun.

7.3 Alla får inte sälja öl

För att få sälja öl klass II måste även försäljning av matvaror samtidigt bedrivas i lokalen. Det skall handla om ett brett varusortiment av matvaror och inte några enstaka produkter. Dit brukar också räknas t ex pizzor, piroger, smörgåsar och portioner av hämtmat.

Hit räknas inte livsmedel inom det s k kiosksortimentet såsom chips, konfektyrer, glass, läskedrycker, kaffe, te, kakao, frukt, produkter av frukt, honung, kex och liknande. För att det skall kunna anses att "försäljning av matvaror bedrivs" måste det vara fråga om en *faktisk* försäljning av ett inte alltför smalt sortiment matvaror. Det räcker alltså inte med att en butik lagerhåller några enstaka matvaror.

Ett någorlunda brett matvarusortiment kan anses vara följande:

Mejeriprodukter

Mjök, grädde, filmjök, ägg, yoghurt, smör, ost, keso

Charkvaror (förpackade)

Skinka, korv, bacon, blodpudding, biff, kotletter, köttbullar, pastejer

Torrvaror

Mjöl, flingor, müsli, soppor och såser, spagetti, makaroner, ris, gryn

Dessutom

Mat och kaffebröd, sallader, grönsaker och frukt samt ett brett urval konserver.

Djupfrysta matvaror såsom pizzor, fisk, kyckling, lasagne, paella och pytt i panna.

7.4 Egentillsynsprogram

Den som bedriver försäljning av folköl skall utöva särskild tillsyn över försäljningen. För denna tillsyn skall det finnas ett för verksamheten lämpligt program (egentillsynsprogram) se 5 kap. 6 § alkohollagen. Ett egentillsynsprogram bör beskriva hur personalen skall få utbildning i alkohollagens bestämmelser avseende folkölsförsäljning. Detta gäller framförallt hur ålderskontrollen för 18-årsgränsen skall tillämpas. En checklista för egentillsyn kan se ut på följande sätt:

- utse försäljningsansvarig/a
- informera nyanställda om regler och rutiner och varför den finns
- repetera regelbundet regler och rutiner för personalen
- utföra regelbunden intern kontroll av att personalen följer reglerna
- tillse att det finns tydlig information om reglerna anslagen i butiken
- dokumentera att åtgärderna i programmet vidtagits

7.5 Folköl kan tas i beslag

Den som innehar folköl i uppenbart syfte att olovligen sälja dem döms för olovligt innehav av alkoholdrycker. Detta innebär att folköl som uppenbarligen finns för försäljning i lokal som inte uppfyller alkohollagens bestämmelser (inte godkänd livsmedelslokal eller otillräckligt matvaruutbud) får beslagtas av polismyndigheten.

7.6 Tillsyn och avgift

Tillsyn skall genomföras kontinuerligt på försäljningsställena i kommunen, dels på förekommen anmälan och dels med allmänt riktad information. I samband med större helger och lokala evenemang skall tillsynen intensifieras. Kommunen tar ut tillsynsavgift av den som bedriver anmälningspliktig servering av eller detaljhandel med öl enligt fastställd taxeavgift.

7.7 Servering av öl

För servering av öl klass II gäller dels att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal enligt ovan samt dels att servering av mat samtidigt bedrivs i lokalen.

7.8 Åldersgräns 18 år – VisaLeg.nu

Den som bedriver detaljhandel med eller servering av öl klass II är skyldig enligt alkohollagen att förvissa sig om att den som köper eller beställer öl verkligen har fyllt 18 år. Dessutom gäller att öl inte får lämnas ut till någon som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel eller om det finns särskild anledning anta att folkölet är avsett för någon som inte själv skulle få köpa (langning).

VisaLeg.nu är en kampanj genom Länsstyrelsen Västra Götaland som syftar till att förhindra försäljning av folköl och tobak till underåriga och underlätta arbetet med legitimationskontroll för butikerna. Kampanjen innebär framförallt att de deltagande butikerna skall göra legitimationskontroll av personer under 25 år vid köp av folköl och tobak (jämför med Systembolagets rutiner) och att kommunerna tillåts göra provköp, samt att butiken undviker att

ha personal under 18 år i kassan. Dalslandskommunerna har tagit beslut om att medverka i VisaLeg.nu och samtliga butiker som säljer folköl och tobak i Dalsland skall erbjudas möjlighet att delta i kampanjen.

7.9 Straff

Den som medvetet eller av misstag säljer eller lämnar ut folköl till underårig eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annan drog döms för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse i högst sex månader.

7.10 Alkoholagens sanktionsmöjligheter

Kommunen har dessutom möjlighet enligt 7 kap. 21 § alkohollagen att förbjuda fortsatt försäljning av öl klass II ifall verksamheten föranleder olägenheter ifråga om ordning och nykterhet eller om bestämmelserna i alkohollagen inte följs (t.ex. genom försäljning till underåriga). Ett sådant förbud gäller i 6 eller maximalt 12 månader.

Statens Folkhälsoinstituts allmänna råd till alkohollagens (1994:1738) serveringsbestämmelser, AIFS 1996:5:

"Allmänna råd till 3 kap. 8 § första stycket alkohollagen

Vid detaljhandel med eller servering av alkoholdrycker bör, om en köparens ålder inte är känd och den kan antas understiga 25 år, krävas att köparen legitimerar sig med en legitimation som är godkänd enligt svensk standard, dvs. en SIS-godkänd legitimation.

8. Ungdomar och tobak

8.1 Allmänt

Den 1 juli 2002 trädde flera ändringar i tobakslagen i kraft (2002:281). Nyheterna innebar förändringar för kommunernas tillsynsansvar.

Anmälningsskyldighet för tobakshandel

Den som i näringsverksamhet säljer tobaksvaror till konsumenter skall anmäla försäljningen hos den kommun där försäljningen sker. Anmälan skall göras senast när försäljningen påbörjas.

Detta stadgas i den nya 12 a § i tobakslagen som trädde i kraft den 1 juli 2002. I övergångsbestämmelser sägs att "den som den 1 juli 2002 i näringsverksamhet säljer tobaksvaror till konsumenter, skall senast den 1 januari 2003 göra sådan anmälan som avses i 12 a §".

Den omedelbara tillsynen när det gäller anmälan enligt 12 a § åvilar den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer (19 § andra stycket 2).

En kommun får ta ut avgift för sin tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig verksamhet med tobaksvaror (19 a §).

8.2 Anmälningsskyldighet för tobakshandel

Syftet med lagändringarna är att förbättra efterlevnaden av tobakslagens förbud mot försäljning av tobaksvaror till personer under 18 år. Förbudet har tillkommit mot bakgrund av att man vet att de flesta som använder tobak har börjat med bruket redan före myndig ålder. Ett tobaksberoende kan uppstå mycket snabbt och innebär både en frihetsförlust – dvs. ett tvång att använda tobak eller i vart fall stora svårigheter att sluta med tobak – och avsevärda hälsorisker. Genomsnittligt dör varannan vanerökare i förtid till följd av sin rökning. Ju tidigare i livet man börjar röka, desto större är hälsoriskerna. Mot denna bakgrund har det ansetts angeläget att söka skjuta upp tobaksdebuten så länge som möjligt, åtminstone till myndig ålder.

Åldersgräns vid tobaksköp infördes år 1997. Undersökningar visar att barn och ungdomar anser att åldersgränsen har gjort det svårare att komma över tobaksvaror. Samtidigt vet man att minderåriga som röker, ändå ofta kan köpa tobak.

De nya lagreglerna med anmälningsplikt i kombination med en avgiftsfinansierad kommunal tillsyn bedöms kunna förbättra efterlevnaden av åldersgränsen. Kommunen får kännedom om de näringsidkare som i kommunen säljer tobak så att de kan bli föremål för tillsyn och riktad information.

8.3 Reglernas innebörd

Med näringsverksamhet avses normalt en förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt. Närmare beskrivningar av begreppet finns i inkomstskattelagen (1999: 1229). Näringsverksamhet kan bedrivas av olika slags bolag såväl som av enskilda näringsidkare,

ideella föreningar m.fl. Befrielse från skattskyldighet för inkomster av näringsverksamhet kan föreligga, t.ex. för ideella föreningar. Detta medför dock inte undantag från anmälnings-skyldigheten.

Det saknar betydelse om näringsverksamheten är permanent (dvs. sker vid ett fast näringsställe som en butik eller restaurang) eller om den är tillfällig (t.ex. vid vissa evenemang i en ideell förening).

Verksamheten skall avse *försäljning till konsument*. Det föreligger följaktligen ingen anmälnings-skyldighet för handel mellan näringsidkare, t.ex. försäljning från importör till partihandlare.

Anmälan skall ske till *den kommun där försäljningen sker*. Anmälan skall innehålla uppgift om företagets namn, postadress och besöksadress, organisationsnummer samt uppgift om vem som är ansvarig för försäljningen. Varje enskilt säljställe skall anmälas, även när en näringsidkare driver flera säljställen.

8.4 Tillsyn och avgift

Kommunen tillsammans med polismyndigheten har att ansvara för den omedelbara tillsynen över att reglerna i tobakslagen efterlevs. Mot bakgrund av syftet med reformen – att förbättra efterlevnad och tillsyn av åldersgränsen vid tobaksköp – är det angeläget att kommunerna tar till vara de möjligheter som de nya reglerna ger. Ett kommunalt register över dem som säljer tobak skall finnas och tobakstillsynen skall integreras i annan tillsyn som riktas till näringsidkarna, t ex folkölsförsäljning.

Huvudinriktningen av den kommunala tillsynen över tobaksförsäljningen bör vara rådgivning och information. Särskild tillsyn bör företas för försäljningsställen i nära anslutning till skolor eller annan ungdomsverksamhet.

Det ligger särskilt nära till hands att tillämpa rön och arbetsmetoder som används inom folkölstillsynen. VisaLeg.nu kampanjen som presenteras under avsnittet om Öl klass II, syftar t ex till att förhindra försäljning av folköl och tobak till underåriga och underlätta arbetet med legitimationskontroll för butikerna. Åldersgränsen – 18 år – är densamma för både folköl och tobak. De näringsidkare som säljer folköl torde i allmänhet också sälja tobak. För dessa bör det exempelvis kunna vara rationellt att låta egentillsynsprogrammet för folköl också innefatta tobaksförsäljningen. Vissa olikheter finns självfallet. Det krävs t.ex. inte en godkänd livsmedelslokal för att sälja tobak. Följaktligen finns det många näringsidkare som säljer tobak utan att också sälja folköl. Trots dessa olikheter kan dock en samordning av tillsynen i många fall vara rationell. Därför bör ansvaret för tillsynen av tobaksförsäljning bedrivas av samma enhet som ansvarar för folkölstillsyn och alkoholtillsyn.

8.5 Påföljder

Vid tobaksförsäljning skall tobakslagens bestämmelser efterlevas. De viktigaste kraven är att ingen försäljning får ske till personer som är under 18 år eller om det finns särskild anledning att anta att tobaksvaran är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år.

Kommunen kan med stöd av 20 § tobakslagen rikta föreläggande mot den näringsidkare som underlåter att göra föreskriven anmälan. I ett beslut om sådant föreläggande kan kommunen sätta ut vite (Prop 2001/02:64).

Kommunen skall upplysa om gällande regler och ingripa med förelägganden vid överträdelser. Föreläggandena kan innehålla villkor och vara förenade med vite.

Ägaren ansvarar för att försäljningsreglerna följs i butiken. Ägaren skall se till att personalen kan reglerna och skapar rutiner för ålderskontroller så att reglerna efterlevs.

Det bör vara rutin att alltid begära legitimation av kunder som ser ut att vara under 25 år.

Kassapersonalen har ett personligt straffansvar och kan straffas med böter eller fängelse om tobak säljs till en person som inte fyllt 18 år.